

6. Педагогіка: Учебное пособие для студентов педагогический учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и др. – 4-е изд. – М.: Школьная Пресса, 2002. – 512 с.
7. Пискарева И.Е. Формирование готовности будущих учителей к инновационной деятельности: Учебно-методическое пособие / Балт. пед. акад.; Костр. гос. ун-т им. Н.А. Некрасова. Кострома: изд-во КГУ, 1999. – 116 с.
8. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2005. – 235 с.: іл.
9. Фізична культура: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5 -12 класи / авт.-сост.: В. М. Єрмолова, М. Д. Зубалій, Л. І. Іванова та ін.; МОН України. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 272 с.

Анотація

У даній статті розглядаються принципи, умови й компоненти готовності вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності.

Аннотация

В данной статье рассматриваются принципы, условия и компоненты готовности учителя физического воспитания к инновационной учебной деятельности.

Подано до редакції 06.11.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. наук з фіз. вихов. і спорту Сидоровою В.В.

□ 2008

Благосмислов О.С.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО РОБОТИ У ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процеси, що відбуваються на сучасному етапі державотворення, необхідність становлення ринкових та демократичних відносин, перехід суспільства до інформаційної та технологічної стадії розвитку тощо, зумовило модернізацію вищої освіти в Україні. Так, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти – однією з важливих умов модернізації вищої освіти України є підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників та їх професійне вдосконалення на засадах фундаменталізації, диференціації та інтеграції [6], які є провідними напрямками оновлення і стандартизації сучасної освіти.

Відповідно до цього, сьогодні відбувається модернізація змісту та системи професійної підготовки педагогічних кадрів з трудового навчання до майбутньої науково-педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... З аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, статей фахових видань, дисертаційних досліджень, передового педагогічного досвіду вчителів-предметників з даної проблеми визначено, що протягом існування системи підготовки вчителів трудового навчання розвитку зазнали основні підходи щодо формування змісту їх фахової підготовки. Теорія і практика фахової підготовки вчителів трудового навчання у окремих аспектах висвітлена у наукових доробках Д.О. Тхоржевського, Ю.К. Васильєва, В.І. Гусєва, О.А. Абдуллої, а також у дисертаційних дослідженнях В.В. Борисова, В.С. Блах, Т.В. Кравченко, Л.М. Хоменко та ін.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у визначенні особливостей підготовки майбутніх учителів трудового навчання до роботи в позашкільних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Навчальні шкільні програми і процес трудової підготовки школярів сьогодні побудовані на основі проектно-технологічної системи навчання, тому підготовку сучасних вчителів трудового навчання треба вести спираючись саме на це, та базуючись на основних завданнях освітньої галузі "Технологія". Таким чином, під час підготовки майбутніх учителів трудового навчання, слід додержуватися таких принципових підходів [4]:

1) підготовка відповідних вчителів повинна ґрунтуватися на сучасному проектно-технологічному змістові трудового навчання і за певних педагогічних, кадрових, матеріальних та інших умов має забезпечувати можливість професійної підготовки учнів за декількома напрямками;

2) нові навчальні плани підготовки вчителів трудового навчання повинні бути уніфіковані стосовно більшості інтегрованих, а не дрібних навчальних предметів (до 75%) та їх місця у загальній структурі і відрізнятися лише в межах 25% залежно від регіональних особливостей та умов конкретного ВНЗ;

3) фахова підготовка вчителів трудового навчання повинна поєднуватися з підготовкою вчителя креслення, безпеки життєдіяльності, керівників гуртків (технічних або художньо-прикладних), а також споріднених спеціальностей (наприклад інформатики, фізики – для вчителя технічних видів праці або хімії, біології – для вчителя обслуговуючих видів праці);

4) враховуючи різноманітність змісту трудової підготовки учнів 10 – 12 класів залежно від обраного профілю, необхідно запровадити диференціацію навчання вчителів за відповідними спеціалізаціями як у в межах окремого ВНЗ, так і в загальній системі підготовки відповідних педагогічних кадрів[4].

Ми в дослідженні зупинимося на тому принципі, що фахова підготовка вчителів трудового навчання повинна поєднуватися з підготовкою керівників гуртків (технічних або художньо-прикладних) центрів позашкільної освіти.

Із аналізу літератури визначено, що під підготовкою розуміють запас знань, навичок, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності.

О.А.Абдулліна дає декілька визначень загально педагогічної підготовки і наголошує, що загальнопедагогічна підготовка являє собою системний і цілісний процес, спрямований на формування у майбутніх учителів системи загальнопедагогічних умінь і навичок, розвиток їх інтересу до педагогічної теорії та шкільної практики, педагогічного мислення та творчого підходу до педагогічної діяльності; це функціонально-діяльнісна система, яка забезпечує цілісну підготовку до навчально-виховної роботи з дітьми, до реалізації багатограних функцій учителя та комплексну організацію діяльності студентів (навчально-пізнавальної, навчально-практичної та самостійної професійної) у процесі навчання та виховання в педвузі; системоутворююче ядро у загальній системі професійної підготовки вчителя [1].

Для визначення особливостей підготовки вчителів трудового навчання до роботи в позашкільних закладах на посаді керівника гуртка, вважаємо за доцільне визначити:

- що саме визначає готовність майбутніх вчителів трудового навчання до роботи в позашкільних закладах освіти;

- який склад та зміст необхідних професійно важливих якостей вчителя трудового навчання, які визначають його готовність до роботи в гуртках технічного профілю позашкільних закладів освіти.

Готовність майбутніх фахівців є показником якості підготовки та може бути охарактеризована (визначена) сукупністю знань, умінь та навичок отриманих студентом у результаті навчання. В свою чергу, під професійною готовністю розуміють сукупність професійних якостей, набутих студентом під час навчального процесу або професійної підготовки [3].

Готовність майбутнього вчителя трудового навчання до його професійної діяльності (викладання трудового навчання або креслення в школі) визначають наступні критерії ефективності такої підготовки: когнітивний, операційно-практичний, мотиваційно-ціннісний [5].

В результаті аналізу літератури в сфері підготовки майбутніх учителів трудового навчання до роботи у позашкільних навчальних закладах визначити критеріїв підготовки нам не вдалося. Тому на основі специфіки роботи керівників гуртків позашкільних навчальних закладів і вже визначених критеріїв підготовки майбутніх учителів трудового навчання до професійної діяльності в школі, ми розробили наступні структурні елементи (компоненти) готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи в позашкільних навчальних закладах: цільовий, когнітивний, мотиваційний, методичний (технологічний) і контрольньо-оціночний.

Процес формування цільового компонента у майбутнього вчителя достатньо довгий. Даний компонент може бути сформований у результаті вивчення спецкурсу "Технічна творчість", а його сутністю є сформоване переконання майбутнього вчителя у важливості та можливостях позашкільної роботи з дітьми в галузі формування, розвитку, становлення та самореалізації особистості учня.

Зміст *мотиваційного компонента* полягає в тому, щоб у процесі лекційних занять, практичних занять, педагогічної практики сформувати у майбутнього вчителя трудового навчання бажання здійснювати гурткову роботу у позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю. Зрілість мотиваційного компонента досягається за допомогою внутрішньої і зовнішньої мотивації, включенням майбутнього вчителя в сумісну діяльність з педагогом вузу. На нашу думку, мотиваційний компонент студента доцільно формувати на основі створення ситуації пізнавального інтересу залученням до творчої наукової діяльності у даній галузі.

Когнітивний компонент – це система знань педагога, яка повинна адекватно представляти цілісну картину професійної діяльності.

Сутність *методичного (технологічного) компонента* полягає в засвоєнні майбутнім учителем принципів, форм та методів здійснення навчально-виховної діяльності в гуртках позашкільних навчальних закладів освіти, а також в умінні створювати спеціально організовані педагогічні умови, які сприяють ефективному вирішенню психолого-педагогічних ситуацій, що виникають у процесі проведення гурткових занять.

Зміст контрольньо-оціночного компонента готовності майбутніх керівників гуртків досить важлива, оскільки, контрольньо-оціночний компонент передбачає здійснення контролю як за ходом педагогічного процесу в гуртку в цілому, так і за точністю і правильністю виконання окремих завдань зокрема. Щодо оцінювання, то вихідним положенням може слугувати те, що від нього залежить будь-яка діяльність, що виконується дитиною. Точність і повнота оцінки визначають раціональність просування до цілі. Саме тому знання, уміння і навички, набуті учнем в гуртковій роботі, можуть і повинні бути оцінені з єдиною метою, щоб пізнати шляхи їх вдосконалення, поглиблення, уточнення.

Формування знань, умінь та навичок відповідно до компонентів готовності вважаємо за доцільне виконувати на основі міжпредметних зв'язків. Таким чином, складові вищезазначених компонентів готовності на основі між предметних зв'язків необхідно включити до робочих програм відповідних дисциплін. Так, наприклад, цільовий

компонент ввести до дисципліни "Технічна творчість", когнітивний – розподілити між дисциплінами циклів навчальних дисциплін загальноосвітньої та психолого-педагогічної підготовки; методичний і контрольньо-оціночний – до методики трудового навчання та практики на місці керівника гуртка позашкільного навчального закладу.

З метою визначення підготовки майбутніх учителів трудового навчання (керівників гуртків) за вищеписаними компонентами, необхідно визначити критерії та рівні підготовленості учителів до роботи у позашкільних навчальних закладах освіти.

Нами визначено наступні критерії.

Критерії для визначення цільового компоненту готовності майбутніх учителів до роботи у позашкільних закладах:

- наявність знань про гурткову діяльність учнів;
- розуміння системних зв'язків психолого-педагогічних знань і умінь з процесом здійснення педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах;

- знання цілей, завдань, засобів і методів гурткової роботи;
- уявлення про роль керівника гуртка у процесі становлення учня;

Критерії для визначення мотиваційного компоненту готовності майбутніх учителів до роботи у позашкільних закладах:

- позитивне відношення студента до майбутньої професійної діяльності;
- уміння бачити необхідність та педагогічну доцільність гурткових занять у процесі становлення особистості учня;

- наявність розвиненого педагогічного інтересу до роботи в галузі позашкільної освіти з молоддю;
- прагнення збагачувати власні знання новими знаннями в галузі позашкільної освіти;
- проявлення інтересу до існуючого педагогічного досвіду, практичної діяльності колег в галузі позашкільної освіти.

- емоційно-позитивне відношення до майбутньої сфери діяльності;
- потреба збирати та досліджувати теоретичний і практичний матеріал по роботі в гуртках позашкільних навчальних закладів;

Критерії для визначення когнітивного компоненту готовності майбутніх учителів до роботи у позашкільних закладах:

- знання вікових особливостей учнів (гуртківців);
- знання методів і форм організації навчальної діяльності в гуртках позашкільних навчальних закладів;
- знання теоретичної основи проектно-технологічної діяльності та застосування її на практиці;
- володіння інноваційними педагогічними технологіями;
- здатність творчо застосовувати отримані знання у професійній діяльності;
- наявність професійно-творчої активності.

Критерії для визначення методичного компоненту готовності майбутніх учителів до роботи у позашкільних закладах:

- уміння аналізувати навчальні програми та планувати освітню та виховну роботу в гуртку;
- уміння організації роботи гурткових занять;
- уміння створювати спеціальні умови для підвищення ефективності розвитку особистості учня;
- здатність творчо підходити до системи поставлених завдань;
- здійснення індивідуального підходу до учнів;

Критерії для визначення контрольньо-оціночного компоненту готовності майбутніх учителів до роботи у позашкільних закладах:

- уміння аналізувати та оцінювати рівень ефективності роботи дітей в гуртку;
- уміння об'єктивно аналізувати та оцінювати результати власної педагогічної діяльності.

Також розроблені критерії, що визначають рівні готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи у позашкільних навчальних закладах (див. табл. 1)

Рівні готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи у позашкільних навчальних закладах

Рівні	Характеристика
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - чітке знання цілей, завдань та змісту позашкільної роботи з дітьми; - уміння обрати із великої кількості форм і методів здійснення роботи в гуртку найбільш доцільну, з врахуванням індивідуальних якостей учня; - гарне володіння теоретичним матеріалом і уміння творчо застосовувати його на практиці; - постійне прагнення до вдосконалення педагогічного процесу в гуртку.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - неповне знання цілей, завдань та змісту позашкільної роботи з дітьми; - непостійність в уміннях обрати із великої кількості форм і методів здійснення роботи в гуртку найбільш доцільну, з врахуванням індивідуальних якостей учня; - неповне володіння теоретичним матеріалом і слабкі уміння творчо застосовувати його на практиці; - епізодичне прагнення до вдосконалення педагогічного процесу в гуртку.
Низький	<ul style="list-style-type: none"> - знання самих елементарних положень позашкільної роботи з дітьми; - відсутність уміння обрати із великої кількості форм і методів здійснення роботи в гуртку найбільш доцільну, з врахуванням індивідуальних якостей учня; - низьке володіння теоретичним матеріалом відсутність уміння використовувати його на практиці, відсутність уміння творчо застосовувати його на практиці; - відсутність професійного інтересу до роботи в гуртках позашкільних навчальних закладів освіти.

Висновки... Таким чином, підготовка майбутніх учителів трудового навчання до роботи в гуртках позашкільних закладів освіти повинна проходити цілеспрямовано як в процесі теоретичної так і практичної підготовки з орієнтацією на структурні компоненти процесу підготовки, а також на критерії та рівні готовності майбутнього фахівця.

Подальшу роботу із даної проблеми вбачаємо у експериментальній перевірці та науковому обґрунтуванні вищевикладених положень.

Література

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141с.
2. *Внешкольные учреждения: Пособ. для раб. внешк. учрежд.* Л.К. Болянская и др. Под ред Л.К. Балянской. – М.: Просвещение, 1978. – 256с.
3. Евдалова В.Б. *Дополнительное образование детей: учебник для студ. пед. Училищ и колледжей* / Е.Б. Евдалова, Л.Г. Логинова, Н.М. Михайлова. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 349с.
4. Оршанський Л.В. Структурна модель ступеневої підготовки сучасного вчителя трудового навчання // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* – 2007. – №8. – С.36-40.
5. Потерянская Н.Г. Критерии готовности будущего учителя технологии к обучению учащихся профильных классов // *Технологическое образование школьников в начале XXI века: Материалы XI Международной научно-практической конференции, 13-15 декабря 2005 года* / Под ред. В.Д. Симоненко, М.В. Ретивых, Ю.Л. Хотунцева. Часть 2. – Брянск: РИО БГУ, 2005. – С.169-171.
6. www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc

Анотація

У статті розглядаються структурні елементи (компоненти) готовності студентів до роботи у позашкільних закладах освіти, а також визначено критерії та рівні готовності майбутніх учителів трудового навчання до роботи в них.

Аннотация

В статье рассматриваются структурные элементы (компоненты) готовности студентов к работе во внешкольных учреждениях образования, а также определены критерии и уровни готовности будущих учителей трудового обучения к работе в них.

Подано до редакції 13.10.2008 р.

Рекомендовано до друку доц. Мегем Є.І.